



การทบทวนวรรณกรรมกับการกำหนดโครงร่างงานวิจัยด้านการสื่อสาร

Literature Review for Research Proposals in Communication Field

ฐาปะนะ วงษ์สาธิตศาสตร์¹ พัน ฉัตรไชยยนต์² และกิริติ คเชนทาว³

Thapana Vongsatitsart, Pan Chatchaiyan and Kirati Kachentawa

บทคัดย่อ

การทบทวนวรรณกรรมถือเป็นทักษะสำคัญและเป็นการแสดงจุดยืนทางวิชาการของนักวิจัยบนพื้นที่อันหลากหลายและกว้างขวางทางวิชาการ การทบทวนวรรณกรรมเป็นการนำเสนอความเกี่ยวข้องระหว่างงานวิจัยที่กำลังจัดทำกับงานวิจัยในอดีต ข้อถกเถียงทางวิชาการที่เป็นเหตุเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์ของนักวิจัยจะทำให้ประเด็นหัวข้อวิจัยและแนวทางในการดำเนินการวิจัยมีความสมเหตุสมผลน่าเชื่อถือและนำไปสู่คุณภาพของงานวิจัย

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ และจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการกำหนดโครงร่างของงานวิจัยด้านการสื่อสาร บทความนี้พัฒนาขึ้นจากการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลผ่านงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยด้านการสื่อสาร ผลการสังเคราะห์ของผู้เขียนพบว่า จุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมในการกำหนดโครงร่างงานวิจัยด้านการสื่อสารสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประการ ได้แก่

¹รองศาสตราจารย์, Assoc. Prof. E-mail: t_vongsatitsart@ru.ac.th

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Asst.Prof, Dr., E-mail: pan@ru.ac.th

³อาจารย์ ดร. Lecturer, Dr., E-mail: laterrepolka2011@gmail.com

คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Mass Communication Faculty, Ramkhamhaeng University

*รับต้นฉบับ 25 มิถุนายน 2561 ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ 10 กันยายน 2561

รับลงตีพิมพ์ 13 กันยายน 2561



(1) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดที่มาและความสำคัญของปัญหา (2) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย (3) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย และ (4) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อขยายองค์ความรู้โดยบูรณาการกับศาสตร์อื่น โดยผู้เขียนได้อธิบายและยกตัวอย่างงานวิจัยที่มีการทบทวนวรรณกรรมตามจุดประสงค์ดังกล่าวประกอบ

คำสำคัญ: การทบทวนวรรณกรรม, การวิจัยด้านการสื่อสาร

Abstract

Being able to review a literature is an important skill for any researcher. Literature review is an academic standpoint in which researchers locate themselves within wide and varied academic field. Literature review is to present the connection between the conducted research and other previous researches. The academic arguments raised from critical and reflective analyses would lead to logically sound research topics and research methods.

This article is intended to point out the importance and objectives of doing literature review for research proposals in communication field. The article is developed by studying academic works and previous researches that are related to 'literature review' and 'communication research'. According to our analysis, it is found that the objectives of doing literature review for research proposals in communication can be divided into 4 categories: (1) to determine research problem statements, (2) to design conceptual framework, (3) to develop research design, and (4) to expand the new knowledge by integrating literature from other fields. The examples of researches of different categories are included and explained.

Keywords: literature review, communication research



บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การทบทวนวรรณกรรม ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการจัดทำโครงงานวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ที่มาและความสำคัญของปัญหา (2) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และ (3) ระเบียบวิธีวิจัย และยังถือเป็นหน้าที่หลักของนักวิจัยที่จำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้า และหาข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางวิชาการจากหนังสือ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ก่อนที่จะลงมือทำวิจัย เพื่อคัดเลือกข้อเขียน/มุมมอง ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหัวข้อวิจัยที่ศึกษาและนำมาสร้างเป็นข้อถกเถียงทางวิชาการ เพื่อยืนยันความถูกต้องของงานวิจัย สิ่งที่สำคัญและเป็นความท้าทายสำหรับนักวิจัย คือ การสังเคราะห์และก่อร่างสร้างประเด็นในการถกเถียง/วิพากษ์วิจารณ์มุมมองความคิดของนักวิชาการท่านอื่น หรืองานวิจัยในอดีต เพื่อค้นหา “ช่องว่าง” เล็ก ๆ จากงานวิจัยในอดีตเหล่านั้น เพื่อยืนยันถึง “ความจำเป็น” ในการดำเนินการวิจัย ในแนวทาง รูปแบบและวิธีการที่ผู้วิจัยเลือกทำ รวมถึงความท้าทายในการเรียงลำดับข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีตรรกะ การแยกแยะวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล และหลักฐาน

เชิงประจักษ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

ที่ผ่านมา นักวิจัยจำนวนมากโดยเฉพาะนักวิจัยมือใหม่ มักทำการทบทวนวรรณกรรมแบบ “ตัดแปะ” หรือเป็น “ไม้ประดับ” ของงานวิจัย กล่าวคือ เป็นการนำวรรณกรรมที่ทบทวนมาอย่างมากมายที่ประดับไว้ในบทที่ 2 แต่ขาดการชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงว่าวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว มีความสำคัญต่อการออกแบบที่มาของเรื่องที่ศึกษา ระบุตัวแปร ระบุความสัมพันธ์ของตัวแปรที่พบในกรอบแนวคิดการวิจัย ตั้งปัญหาคำถามวิจัย หรือแม้แต่นำมาใช้ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง หรือออกแบบระเบียบวิธีวิจัยได้อย่างไรบ้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เราสามารถใช้ประโยชน์จากการทบทวนวรรณกรรมได้ตั้งแต่หัวจรดหางแบบเป็น “กระดูกสันหลังของกระบวนการวิจัย” ได้ทั้งกระบวนการ (กาญจนา แก้วเทพ, 2548)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการกำหนดโครงร่างของงานวิจัยด้านการสื่อสาร บทความนี้เขียนขึ้นโดยการทำการ



ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยด้านการสื่อสาร โดยศึกษาตัวอย่างจากงานวิจัยด้านการสื่อสารจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความวิชาการเรื่องรูปแบบการใช้ประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย 2) บทความวิชาการเรื่อง Factors Promoting Participatory Communication to Create Health Communication Behavior in the Community 3) บทความวิชาการเรื่อง ทักษะคิดของประชาชนชาวไทยต่อการใช้อย่างอนามัยในการป้องกันควบคุมโรค 4) บทความวิชาการเรื่อง กระบวนการสื่อสาร การสร้างเครือข่าย และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงของแฟนคลับเกาหลีผ่านสื่อทวิตเตอร์ กรณีศึกษา: ศิลปินวงทงบังชินกิ 5) บทความวิชาการเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองในเฟซบุ๊กและหนังสือพิมพ์ออนไลน์: กรณี V For Thailand 6) ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ดัชนิชีวิตความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 7) บทความวิชาการเรื่อง ชีตความสามารถ (สมรรถนะ) องค์การด้านบูรณาการการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 8) รายงานผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ในพื้นที่ ตำบลท่าคา อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และ 9) บทความวิชาการเรื่อง Pictures speak louder than words: Motivations for using instagram เนื่องจากคณะผู้วิจัยต้องการยกตัวอย่างประกอบให้เห็นถึงจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 4 ประการให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการกำหนดโครงร่างงานวิจัยด้านการสื่อสาร ทั้งนี้ ข้อเสนอที่ได้อบรมมานี้ เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในหลากหลายทางที่นักวิจัยด้านการสื่อสารหรือศาสตร์อื่น ๆ อาจสามารถหยิบยกไปเป็นแนวทางในการเริ่มต้นทำการทบทวนวรรณกรรมเพื่อพัฒนาโครงร่างงานวิจัยให้สมบูรณ์ขึ้น ผู้เขียนหวังว่า บทความนี้จะเป็ข้อเสนอหนึ่งที่ช่วยยกระดับการเขียนทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ส่วนต่อไปของบทความนี้จะนำเสนอความหมายและความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม กระบวนการในการทบทวนวรรณกรรม ความหมายและขอบข่ายการศึกษาของการวิจัยด้านการสื่อสาร และจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมในการกำหนดโครงร่างงานวิจัยด้านการสื่อสาร



การทบทวนวรรณกรรม: ความหมายและความสำคัญ

การทบทวนวรรณกรรม หมายถึง วิธีการเขียนและสรุปอย่างเป็นระบบในหัวข้อที่เฉพาะเจาะจงกับเรื่องวิจัย และเป็นการสรุปภาพรวมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของการวิจัยเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมจึงเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการกำหนดขอบข่ายของการวิจัยเพื่อกำหนดปัญหาของการวิจัย ที่นำไปสู่การเขียนโครงร่างการวิจัย ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างความอยากรู้อยากเห็นของนักวิจัยและองค์ความรู้ของสาขาวิชา (Boswell & Cannon, 2009)

Ridley (2008, p. 2) ได้นิยามว่า การทบทวนวรรณกรรมคือ การอ้างอิงงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชานั้น ๆ การทบทวนวรรณกรรม เป็นการบรรจบกันระหว่างแหล่งที่มาของข้อความ/ข้อมูล ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ และจุดยืนของผู้วิจัยและงานวิจัยนั้น ๆ ท่ามกลางแหล่งข้อมูลอื่น ๆ การทบทวนวรรณกรรมยังทำหน้าที่เป็นทั้งแรงผลักดัน และนับเป็นจุดเริ่มต้นในการค้นหาความจริงของงานวิจัย

Cottrell & McKenzie (2011) ยืนยัน

ความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการระบุปัญหาของการวิจัย ทั้งนี้ ก่อนที่นักวิจัยจะเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การทบทวนวรรณกรรมจะช่วยทำให้นักวิจัยได้รู้ว่าการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่เคยมีมาก่อนในอดีตหรือไม่ สมควรทำหรือไม่ นอกจากนี้ วัชรินทร์ อินทพรหม (2558, หน้า 17) ระบุว่า การทบทวนวรรณกรรมยังช่วยพัฒนาการวิชาการ ช่วยให้นักวิจัยสามารถเชื่อมั่นได้ว่าการวิจัยที่กำลังสร้างสรรค์นั้นยังเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ในศาสตร์สาขานั้น ๆ ในขณะที่งานวิจัยของนักวิจัยคนอื่นยังทำได้ไม่สมบูรณ์ ยังช่วยให้นักวิจัยสามารถพัฒนาระเบียบวิธีวิจัย สามารถออกแบบและสร้างเครื่องมือของการวิจัย ที่สามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตอบยังไม่สมบูรณ์ได้

นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมยังให้กรอบสำหรับการเชื่อมโยงข้อค้นพบใหม่กับข้อค้นพบที่ผ่านมาในส่วนของการอภิปรายผล ถ้าไม่ได้มีการศึกษาที่ปรากฏในงานวิจัยที่ผ่านมาคงเป็นเรื่องยากที่จะระบุได้ว่างานวิจัยที่พัฒนาขึ้นมาใหม่มีความก้าวหน้าไปจากงานวิจัยที่



ผ่านมาอย่างไร (Randolph, 2009) ยิ่งกว่านั้น การทบทวนวรรณกรรมช่วยในการตอบคำถามที่สำคัญ ได้แก่ เราทราบอะไรบ้างเกี่ยวกับสาขาที่เราศึกษาและให้ความสนใจ อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดหลัก ปัจจัย และตัวแปร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องล่าสุดคืออะไร ประเด็นใดที่ต้องการจะทดสอบเพิ่มเติมอันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการวิจัย การขาดข้อมูลในเรื่องนั้นที่มากพอ หรือความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันของงานวิจัยที่ผ่านมา วิธีการหรือการออกแบบการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา มีข้อบกพร่องอย่างไร ทำไมต้องศึกษาหัวข้อประเด็นนี้เพิ่มเติม และงานวิจัยของเราจะให้อะไรเพิ่มเติมกับหัวข้อหรืองานในสาขานั้น (McKinney, 2008)

อาจกล่าวได้ว่า การทบทวนวรรณกรรมเปรียบเสมือนการสังสม “โลกทัศน์” ซึ่งจะแปรเปลี่ยนเป็นต้นทุนที่ทำให้นักวิจัยสามารถมองเห็น และเข้าใจปรากฏการณ์จากการศึกษาได้อย่างรอบด้าน นั่นเอง

วิธีการเขียนและนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม จัดเป็นการค้นหาวรรณกรรมทุกประเภทที่ได้รับการ

ตีพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นระบบ ละเอียดรอบคอบ เพื่อรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยให้ได้มากที่สุด ตามมาตรฐานสากลในการทำวิจัยชิ้นหนึ่ง ๆ (เพื่อการศึกษาหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง) ควรอ่านทบทวนวรรณกรรมให้ได้มากเพียงพอ อาจเลือกใช้ร้อยละ 10 - 20 จากบทความ/งานวิจัย/ แหล่งข้อมูลที่ได้อ่านทบทวนแล้ว เนื่องจากจำเป็นต้องมีการถกเถียงอย่างเข้มข้น กับแนวคิดจากนักวิจัย/นักทฤษฎีต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับประเด็นหัวข้อที่ศึกษา ซึ่งข้อถกเถียงในการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว จัดเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์วรรณกรรม ที่ถูกจัดเรียงตามประเด็นหัวข้อจากมุมมองการวิเคราะห์ของผู้วิจัย นั่นเอง

Rowley และ Slack (2004) และ Academic Writing Help Center, University of Ottawa (2007) แนะนำวิธีการเขียนและนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมให้มีประสิทธิภาพ สรุปแนวทางได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกลั่นกรองข้อมูลจากการสังเคราะห์และประเมินข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยที่จะศึกษานำมาสังเคราะห์และประเมินเพื่อระบุถึง



แนวคิดที่สำคัญและความสำคัญของวรรณกรรม นั้น วิธีการที่นิยมใช้คือการจัดบันทึกหัวข้อที่เกี่ยวข้องเพื่อจะนำไปสู่การกำหนดโครงสร้างของการทบทวนวรรณกรรม โดยอาจนำเอาวิธีการใช้แผนที่แนวคิด (Concept map) และใช้ตารางการสังเคราะห์ (Synthesis matrix) มาใช้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้อยู่ในขอบเขตที่ต้องการศึกษา

2. การกำหนดแนวคิดหลักของวรรณกรรมและการโต้แย้งหลักของการทบทวนวรรณกรรม การสังเคราะห์การวิจัย โดยเริ่มระบุว่าอะไรคือแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือคำถามของการวิจัยและแนวคิดที่แตกต่างจากสิ่งนี้นักวิจัยต้องการศึกษา ซึ่งดำเนินการผ่านการใช้ตารางการสังเคราะห์

3. การกำหนดโครงสร้างและจัดระบบการทบทวนวรรณกรรม อาจครอบคลุมถึงนิยามศัพท์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา กล่าวถึงความสำคัญของหัวข้อที่ศึกษา งานวิจัยที่ได้ดำเนินการในหัวข้อที่เกี่ยวข้องและประเด็นที่ควรจะดำเนินการหรือตรวจสอบเพิ่มเติม และข้อสรุปที่ชัดเจนถึงความจำเป็นในการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม

4. การเขียนงานทบทวนวรรณกรรม ควรประกอบด้วย บทนำ มุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของหัวข้อที่ศึกษา งานวิจัยที่ผ่านมาและข้อโต้แย้งในหัวข้อหรือสาขาที่ศึกษา เนื้อหาครอบคลุมถึงหัวข้อหลักและหัวข้อรองของงานที่ได้ทำการทบทวนประเมินจากองค์ความรู้ล่าสุดที่เกี่ยวข้องในหัวข้อหรือสาขานั้น และบทสรุป ซึ่งให้เห็นว่างานวิจัยที่ผ่านมานำไปสู่การพัฒนางานของนักวิจัยอย่างไร และการนำเอาไปประยุกต์ใช้ในการอภิปรายผลและนำไปสู่การเสนอแนะเพื่อวิจัยในครั้งต่อไป

5. การเขียนบรรณานุกรม การเขียนบรรณานุกรมเพื่อระบุแหล่งที่มาของข้อมูลตามรูปแบบที่กำหนดเพื่อให้ผู้ทำวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการในการทบทวนวรรณกรรม เริ่มต้นจากการรวบรวมวรรณกรรม การวิเคราะห์ สังเคราะห์วรรณกรรม ท้ายสุดคือ การนำผลการวิเคราะห์สังเคราะห์ที่ได้ไปใช้สนับสนุนในหลากหลายส่วนของงานวิจัย อาทิ ในส่วนของที่มาและความสำคัญของปัญหา การกำหนดตัวแปร สมมติฐาน



และกรอบแนวคิด การอภิปรายผลการวิจัย รวมไปถึงการใช้เพื่อสนับสนุนในส่วนของการออกแบบการวิจัยและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การวิจัยด้านการสื่อสาร: ความหมายและขอบข่ายการศึกษา

จากที่ได้กล่าวถึงความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการทบทวนวรรณกรรมไปแล้ว ส่วนต่อไปนี้จะกล่าวถึงความหมาย และขอบข่ายการศึกษางานวิจัยด้านการสื่อสารก่อนที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นการทบทวนวรรณกรรมกับการวิจัยด้านการสื่อสารประกอบกัน

งานวิจัยด้านการสื่อสาร หมายถึง การค้นคว้าหา “องค์ความรู้ใหม่” ด้านการสื่อสารด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยการนำความรู้แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ เพื่อได้ข้อค้นพบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้ศาสตร์ด้านการสื่อสารให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางวิชาชีพ การวิจัยด้านการสื่อสารยังไม่จำกัดขอบเขตเพียงแค่กรอบของศาสตร์

ด้านการสื่อสาร เพราะผู้วิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้และบูรณาการร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ ได้อีกด้วย ขอบข่ายการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสาร อาทิ เช่น

1) การศึกษาโดยทฤษฎีการสื่อสาร และ/หรือทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง การใช้เนื้อหาสาระของทฤษฎีการสื่อสารเป็นแนวทางในการศึกษา ผู้วิจัยอาจจะเลือกใช้หนึ่งทฤษฎีหรือมากกว่า เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการสื่อสาร การศึกษานี้เน้นการให้ความสนใจแนวคิดหรือทฤษฎี สาระสำคัญแบบจำลอง สมมติฐานของทฤษฎี และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจ อธิบาย บรรยาย หรือทำนาย กับประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ตนเองสนใจ

2) การศึกษากระบวนการการสื่อสาร หมายถึง การศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารตามองค์ประกอบการสื่อสาร ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสื่อสาร โดยกระบวนการสื่อสารในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย “องค์ประกอบในการสื่อสาร” (Communication components) ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ (1) ผู้ส่งสาร (Sender) (2) เนื้อหา/สาร/ข้อมูล (Message)



(3) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และ (4) ผู้รับสาร (Receiver) หรือที่เรียกกันในแวดวงการสื่อสารว่า “S-M-C-R” โดยมีรายละเอียดโดยย่อของแต่ละองค์ประกอบ (Berlo, 1960 ; กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ดังนี้

(1) ผู้ส่งสาร - ผู้ที่เป็นต้นตอข่าวสาร ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แปล เรียบเรียงความคิดที่ได้รับมาจากแหล่งข่าวสาร มา “เข้ารหัสสาร” เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายในรูปแบบของเนื้อหาข่าวสาร

(2) เนื้อหา/สาร/ข้อมูล - ข้อความ หรือ สัญลักษณ์ทั้งที่เป็นวัจนภาษา และอวัจนภาษา ที่ผู้ส่งสารแสดงจุดมุ่งหมายของตน และต้องการสื่อไปยังผู้รับสาร

(3) ช่องทางการสื่อสาร - สิ่งที่บรรจุเนื้อหา/ ข้อความที่ผู้ส่งสารต้องการส่งไปยังผู้รับสาร โดยช่องทางการสื่อสารในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า “สื่อ” ต่าง ๆ อาทิ สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อใหม่เท่านั้น แต่ทว่ายังครอบคลุมถึง “พื้นที่/ช่วงเวลา/วาระโอกาส” (Time/Space) ที่กระบวนการสื่อสารนั้น ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย

(4) ผู้รับสาร และผลที่เกิดขึ้น - ผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการ “การถอดรหัสสาร” โดยเป็นผู้ที่มี

ทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสาร จึงจะทำให้การสื่อสารครั้งนั้น ๆ เกิดสัมฤทธิ์ผล ซึ่งถ้าการสื่อสารครั้งนั้นเป็นการสื่อสารที่เดินทางจากผู้ส่งสารมายังผู้รับสารแล้วไม่มีปฏิกิริยาใดๆ ตอบกลับไปยังผู้ส่งสาร เรียกว่า “การสื่อสารแบบทางเดียว” (One-way communication) แต่ถ้าการสื่อสารในครั้งนั้นมีปฏิกิริยาเกิดขึ้น กล่าวคือ ฝ่ายผู้รับสารมีการแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ไปยังผู้รับสาร เรียกว่า “การสื่อสารแบบสองทาง” (Two-way communication)

ขอบข่ายการศึกษากระบวนการสื่อสารสามารถศึกษาแต่ละองค์ประกอบของการสื่อสาร หรือทั้งกระบวนการสื่อสาร ได้ดังนี้

1) การศึกษาแต่ละองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร - เป็นการศึกษาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ตลอดจนผลย้อนกลับของการสื่อสารหรือสภาพแวดล้อมของการสื่อสาร

2) การศึกษาทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร - เป็นการศึกษาในคราวเดียวกันทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร เช่น การศึกษารูปแบบ



การประชาสัมพันธ์ของฝ่ายประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยรามคำแหงจะเป็นการศึกษาทั้งผู้ส่งสาร คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ในด้านเนื้อหาสาระของสาร การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ คุณลักษณะของผู้รับสาร ผลย้อนกลับของการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และสภาพแวดล้อมของการสื่อสาร

3) การศึกษางานในวิชาชีพด้านการสื่อสาร - การศึกษาโดยอาศัยวิชาชีพด้านการสื่อสารเป็นแนวทางทางการศึกษา อาทิ งานโฆษณา งานประชาสัมพันธ์ งานวิทยุกระจายเสียง งานวิทยุโทรทัศน์ งานหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ งานภาพยนตร์ งานศิลปะการแสดง งานวาทยกรรม งานเทคโนโลยีการผลิตสื่อต่าง ๆ และงานที่เกี่ยวข้อง ธรรมชาติการทำงานด้านการสื่อสารจะเกี่ยวข้องกับการทำงานในเรื่องการผลิตสื่อในแต่ละประเภท และในงานผลิตสื่อจะมีผู้ปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการผลิตสื่ออยู่ด้วย การศึกษางานในวิชาชีพนิเทศศาสตร์ยังสามารถแบ่งแยกการศึกษาออกตามกระบวนการผลิตสื่อ เป็นขั้นก่อนการผลิตสื่อ ขั้นการผลิตสื่อ ขั้นหลังการผลิตสื่อได้อีกด้วย ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีประเด็นที่น่าสนใจที่เหมาะสมแก่การนำมากำหนดเป็นหัวข้อการวิจัยได้

เช่นกัน

4) การศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้การสื่อสาร - แนวทางการศึกษาวิจัยเนื้อหาของวิชาชีพด้านการสื่อสารไปประยุกต์ใช้ร่วมกับงานหรือศาสตร์อื่น ๆ แนวคิดสำคัญของการประยุกต์ใช้การสื่อสาร คือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือของการสื่อความหมาย เชื่อมโยงศาสตร์นิเทศศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร ให้การศึกษา โน้มน้าวใจ และเพื่อความบันเทิง ตัวอย่างของการประยุกต์ใช้การสื่อสาร เช่น การสื่อสารการตลาด การสื่อสารการเมือง การสื่อสารสาธารณสุข การสื่อสารการศึกษา การสื่อสารการกีฬา การสื่อสารจิตวิทยา การสื่อสารเทคโนโลยี การสื่อสารการแพทย์ การสื่อสารองค์การ การสื่อสารธุรกิจ เป็นต้น

จุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมในการกำหนดโครงงานวิจัยด้านการสื่อสาร

ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นถึงความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการในการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยด้านการสื่อสารแล้วนั้น ส่วนต่อไปของบทความนี้จะนำเสนอจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมในการกำหนด



โครงงานวิจัยด้านการสื่อสาร ซึ่งแบ่งออกได้ 4 ประการคือ (1) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดที่มาและความสำคัญของปัญหา (2) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อค้นพบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา (3) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย และ (4) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อขยายองค์ความรู้โดยบูรณาการกับศาสตร์อื่น โดยยกตัวอย่างงานวิจัยด้านการสื่อสารที่มีการทบทวนวรรณกรรมตามจุดประสงค์ดังกล่าวมาประกอบเพื่อให้เห็นชัดเจน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดที่มาและความสำคัญของปัญหา

การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดที่มาและความสำคัญของปัญหาเป็นการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำเนื้อหาของวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้กับสภาพการณ์จริงในขณะนั้นว่าประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจและทบทวนมานั้นมีความสอดคล้อง หรือขัดแย้งกับสภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดในขณะเดียวกัน ประเด็นการทำวิจัยใหม่ ๆ อาจเกิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่ดีมาก่อนก็ได้ เช่นเดียวกัน

ดังเช่น พัทณี เชยจรรยา (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการใช้ประโยชน์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย” จากการทบทวนผลการวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับ “ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยีการสื่อสาร” ทั้งของนักวิชาการชาวไทย และต่างประเทศ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความกระตือรือร้น (Active aging) มักมีวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างตัวตนให้ดูทันสมัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในครอบครัว ญาติ พี่น้อง และเพื่อนฝูง ผ่านการปฏิสัมพันธ์ในแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ไลน์ เมสเซนเจอร์ รวมทั้งการแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ผ่านเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊กแฟนเพจ นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารยังเกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ อิทธิพลจากสังคม ครอบครัว และกลุ่มเพื่อน ความสนใจในการเรียนรู้ ความเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของตน รวมทั้งการคาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากเทคโนโลยีการสื่อสาร สภาพแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย และความคิดที่ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารจะนำมา



ซึ่งความสะดวกสบายในชีวิตมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ผู้สูงอายุและเทคโนโลยีการสื่อสาร” ทำให้ผู้วิจัยหันกลับมามองสถานการณ์ของผู้สูงอายุของไทยในปัจจุบันว่า ในประเทศไทย สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี 2548 ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนผู้สูงอายุไทย กำลังจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 40 ในปี 2570 สืบเนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้สังคมไทยต้องดำเนินการพัฒนาระบบที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุอย่างเร่งด่วน หนึ่งในทางออกที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ คือ การพัฒนาผู้สูงอายุให้มีศักยภาพและเป็นผู้ที่ยังสามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ โดย “เทคโนโลยีการสื่อสาร” จะเป็นปัจจัยที่เข้ามาเชื่อมร้อยองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสาร ช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นถึงศักยภาพของตนในการใช้เทคโนโลยี สามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเพื่อแสดงให้ผู้อื่นได้รับรู้ นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังสร้างแนวทางการสื่อสารของตนผ่านเทคโนโลยี เช่น การใช้ภาษา และการสื่อสารที่สอดคล้องกับรสนิยมของตน จึงเป็นที่มาที่ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อ

สงสัยว่า รูปแบบการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุมีรูปแบบ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุ คืออะไร ตลอดจนผลที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นอย่างไร

ในขณะที่ การทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำเนื้อหาของวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้กับสภาพการณ์จริงของประเด็นที่เราสนใจในขณะนั้น ๆ ว่าประเด็นที่ผู้วิจัยทบทวน มีความสอดคล้อง หรือขัดแย้งกับ สภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สอดคล้องกับที่ Kachentawa & Cheyjunya (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Factors Promoting Participatory Communication to Create Health Communication Behavior in the Community” โดยพัฒนาที่มาและความสำคัญจากวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 ที่มีวิสัยทัศน์ คือ “ประชาชนทุกคนมีสุขภาพดี ร่วมสร้างระบบสุขภาพพอเพียง เป็นธรรม นำสู่สังคมสุขภาวะ” ซึ่ง “ระบบสุขภาพพอเพียง” หมายถึง กระบวนการพัฒนาสุขภาพของประชาชนไปสู่การมีสุขภาพะทั้งมิติทางกาย จิต สังคม



และปัญหา โดยมีระบบบริการสาธารณสุข ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน เข้มแข็ง เพียงพอ และเข้าถึงได้สะดวก ให้ความสำคัญกับการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน สังคม โดยมีเป้าประสงค์ คือ ให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย มีศักยภาพ และสามารถสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ลดการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้หรือโรคที่ เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ มีการใช้ภูมิปัญญา ไทย และมีส่วนร่วมจัดการปัญหาสุขภาพของ ตนเอง และสังคมได้ (คณะกรรมการอำนวยการ จัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ กระทรวง สาธารณสุข, 2555, หน้า 23)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้คัดเลือก ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพของชุมชน 3 พื้นที่ ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงาน ป้องกันควบคุมโรคที่ 1 กรุงเทพฯ ซึ่งรับผิดชอบ 3 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี และพระนคร- ศรีอยุธยา เนื่องมาจากการทำงานในพื้นที่ ดังกล่าวมีความท้าทาย และแตกต่างจาก สำนักงานป้องกันควบคุมโรคในเขตอื่น ๆ เพราะเป็นการทำงานกับพื้นที่ที่มีคุณลักษณะ ของความเป็นสังคมเมืองใหญ่ที่มีความ สลับซับซ้อน มีประชากรหนาแน่น มีการ

โยกย้ายสูง และมีประชากรแฝงเป็นจำนวน มาก นอกจากนี้ในพื้นที่ของแต่ละจังหวัดยังมีความแตกต่างในบริบทด้านสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม (socio-economic status) ของประชากรมากกว่าพื้นที่ในเขตอื่น ๆ ซึ่ง ส่งผลให้การทำงานด้านการสื่อสารสุขภาพมี รูปแบบการทำงานที่ค่อนข้างยาก แตกต่าง และท้าทายมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงต้องการสำรวจมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การสื่อสารสุขภาพทั้งที่เป็นบุคคลภายใน ชุมชน และบุคคลภายนอกชุมชนของทั้ง 3 พื้นที่ในการสื่อสารสุขภาพว่า ในปัจจุบัน ชุมชนมีการใช้วิธีการสื่อสารสุขภาพทั้ง 3 กระบวนทัศน์อย่างไร นอกจากนี้ชุมชน ดังกล่าวใช้ปัจจัยการสื่อสารใดบ้างที่สามารถ ทำให้เป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (success case) ในการสื่อสารสุขภาพได้ เพื่อที่จะสามารถใช้เป็นต้นแบบ (prototype) สำหรับ ชุมชนอื่น ๆ ที่เป็นเมืองขนาดใหญ่ และกำลัง สร้างพฤติกรรมสื่อสารสุขภาพให้เกิดขึ้น ในชุมชน

จะเห็นได้ว่า การทบทวนวรรณกรรม เพื่อสร้างที่มาและความสำคัญของปัญหา สามารถจุดประกายให้นักวิจัยได้มองเห็น



หัวข้อใหม่ ๆ ในการทำวิจัย โดยนำเอาประเด็นที่ทบทวนมาต่อยอดกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนทดสอบวรรณกรรมนั้น ๆ ว่าสามารถนำมาปรับประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของเหตุการณ์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

2. การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย

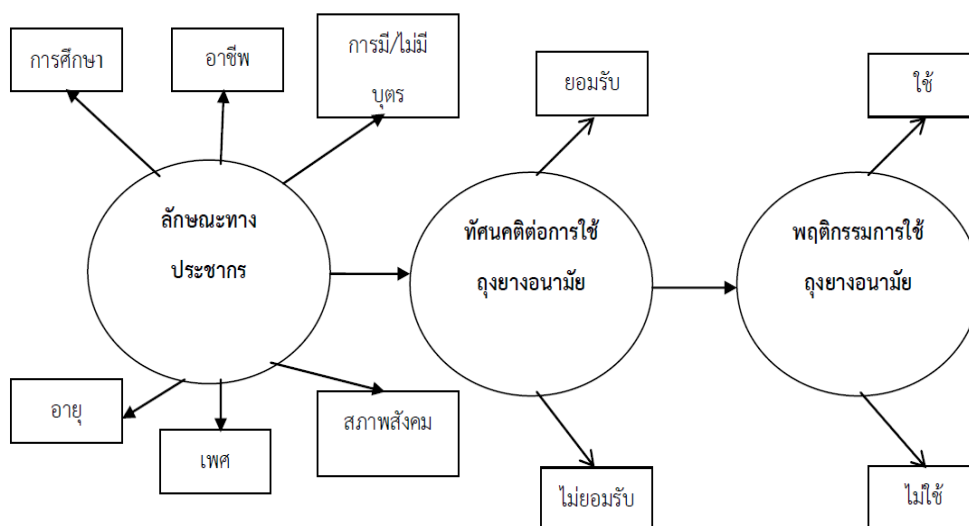
การทบทวนวรรณกรรมยังสามารถนำมาใช้ในการออกแบบ “กรอบแนวคิดในการวิจัย” (conceptual framework) ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมนั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยค้นพบและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้งตำแหน่งของตัวแปรในวรรณกรรมที่ทบทวนว่า ตัวแปรใดทำหน้าที่เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ตัวแปรแทรกกลาง (intervening variable) หรือตัวแปรตาม (dependent variable) แต่อย่างไรก็ดี ก่อนที่ผู้วิจัยจะสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้นั้น ผู้วิจัยจะต้องทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษามาอย่างเข้มข้น ตลอดจนศึกษาว่า ตัวแปรที่คัดเลือกมา มีความสัมพันธ์กัน หรือส่งผลต่อกันจริงหรือไม่ (พัชนี เสงขรธา, 2558)

ดังเช่นงานวิจัยของ สมิทธิ์ บุญชูติมา, กิรติ คชนทวา, และอัจฉรา บุญชุม (2558, หน้า 38-61) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนชาวไทยต่อการใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันควบคุมโรค” คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร ทัศนคติ และพฤติกรรมต่อการใช้ถุงยางอนามัย” สรุปได้ว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (demographic characteristics) หมายถึง ข้อมูลด้าน เพศ อายุ รายได้ สถานะสภาพสมรส การศึกษา และศาสนา เป็นต้น โดยแนวคิดดังกล่าว มีสมมติฐานเบื้องต้นว่า ผู้รับสารที่มีลักษณะดังกล่าวร่วมกัน ย่อมมีทัศนคติและพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน ส่วนผู้รับสารที่มีลักษณะประชากรแตกต่างกัน ย่อมมีทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมักมีทัศนคติที่ดีและให้การยอมรับการใช้ถุงยางอนามัยมากกว่าเขตชนบท โดยพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองมีอัตราการใช้ถุงยางอนามัยสูงกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เนื่องจากแหล่งจำหน่ายถุงยางอนามัยในเขตเมืองมักจะมีมากกว่าในเขตชนบท เป็นต้น



ทัศนคติ นับว่าเป็นพรมแดนที่เชื่อมต่อระหว่างความรู้ให้ไปสู่การเกิดพฤติกรรม ที่บุคคลจะกระทำ หรือไม่กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมดังกล่าว ในส่วนของการติดตั้งตู้ถุงยางอนามัยในโรงเรียน โดยกลุ่มช่วงอายุต่ำกว่า 18 ปี มีความเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมา คือ อายุ 18-25 ปี สำหรับประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าวระบุว่า หากมีการติดตั้งตู้ถุงยางอนามัยในสถานศึกษาจะส่งผลเสีย โดยเป็นการส่งเสริมให้นักเรียน/ นักศึกษามีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และเป็นการทำให้ผิดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย นอกจากนี้

ประชาชนบางส่วนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการใช้ถุงยางอนามัย โดยเชื่อว่าส่งผลกระทบต่อความรู้สึกสุขสมระหว่างมีเพศสัมพันธ์ ประกอบกับผู้หญิงในสังคมไทยยังมีทัศนคติเชิงลบต่อการพกพา หรือการซื้อถุงยางอนามัยของผู้หญิงเป็นเรื่องที่น่าอาย ทั้งยังทำให้คนอื่นเข้าใจว่าตนเองกำลังจะไปมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยเกิดขึ้นได้ยาก และหลังจากทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร ทัศนคติ และพฤติกรรมต่อการใช้ถุงยางอนามัย” คณะผู้วิจัยจึงได้จัดวางเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาในรูปแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย



จากภาพที่ 1 จะเห็นว่า ผู้วิจัยได้จัดวางตัวแปร ลักษณะทางประชากรให้เป็นตัวแปรอิสระ เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า ตัวแปรดังกล่าว เป็นตัวแปรที่มีผลต่อทัศนคติ ที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ถุงยางอนามัย ตัวแปรทัศนคติต่อการใช้ถุงยางอนามัยเป็นตัวแปรแทรกกลาง เนื่องจากเป็นตัวแปรที่ได้รับผลมาจากตัวแปรลักษณะทางประชากร ทั้งยังสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ หรือไม่ใช้ถุงยางอนามัย ส่วนพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยเป็นตัวแปรตาม เนื่องจากเป็นตัวแปรที่ได้รับผลมาจากตัวแปรทัศนคติต่อการใช้ถุงยางอนามัย

จะเห็นได้ว่า การทบทวนวรรณกรรมอย่างลึกซึ้งจนสามารถจัดวางตำแหน่งของตัวแปรได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการตัวแปรที่คัดเลือกมาศึกษาได้ และยังสามารถกำหนดระเบียบวิธีวิจัย และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมาใช้ในการวิจัยในลำดับต่อไปได้เช่นกัน

3. การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม นอกจากทำให้ผู้วิจัยทราบว่าประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

อยู่นั้น มีแนวคิด ทฤษฎีหรืองานวิจัยใดเกี่ยวข้องอยู่บ้าง ยังทำให้ผู้วิจัยทราบว่าผู้ที่ดำเนินการวิจัยมาก่อนหน้ามีการออกแบบการวิจัยไว้อย่างไร เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ยังเป็นการเรียนรู้ปัญหาหรือข้อบกพร่องจากการวิจัยที่เคยทำมาในอดีต อันจะนำไปสู่การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยที่รอบคอบ หรือมีแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อไป

ดังนั้น จุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย โดยหยิบยกทั้งแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ มาเพื่อค้นหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยนั้น ๆ เป็นจุดประสงค์หนึ่งของการทบทวนวรรณกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัย เช่น การกำหนดรูปแบบและแนวทางในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและ/หรือเชิงคุณภาพ การใช้กรณีศึกษา การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้ง การตั้งคำถามวิจัย หรือการออกแบบแบบสอบถาม

ส่วนต่อไปนี้จะกล่าวถึง ตัวอย่างของงานวิจัยด้านการสื่อสารที่มีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย ใน 2 กรณี กรณีที่ 1



คือ การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบการกำหนดกรณีศึกษา กรณีที่ 2 คือ การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

ตัวอย่างกรณีที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบการกำหนดกรณีศึกษา เช่น งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสาร การสร้างเครือข่ายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงของแฟนคลับเกาหลีผ่านสื่อทวิตเตอร์ กรณีศึกษา: ศิลปินวงทงบังชงิก” (สุกิสรา นิมครุฑ, 2560, หน้า 658-670) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายผ่านสื่อทวิตเตอร์ของแฟนคลับเกาหลีวงทงบังชงิก และ (2) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงระหว่างศิลปินกับแฟนคลับ และผลที่มีต่อความคิดและพฤติกรรมของแฟนคลับ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผ่านสื่อทวิตเตอร์ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วย แนวคิดเรื่อง “แฟน” แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่ายการสื่อสาร ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทาง

สังคมถึงความจริง แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่และทวิตเตอร์ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแฟนคลับ

เมื่อได้วิเคราะห์แนวทางการทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัยที่งานวิจัยข้างต้นนำมาใช้แล้ว พบว่า การกำหนดกรณีศึกษาศิลปินวงทงบังชงิกเพื่อมาใช้ในการวิจัย มีความสอดคล้องสัมพันธ์เป็นอย่างดีกับแนวคิด/ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ เนื่องจากแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับแฟนคลับ มักพบการเลือกศึกษาเฉพาะกรณี เช่น แฟนคลับธงไชย แมคอินไตย์ (สุปริดา ช่อลำไย, 2549) และแฟนคลับโมเดิร์นด็อก (สุริย์รัตน์ โกสุมสุกมาลา, 2550) เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่งของงานวิจัยที่มีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัย โดยกำหนดกรณีศึกษาคือการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองในเฟซบุ๊กและหนังสือพิมพ์ออนไลน์: กรณี V For Thailand” โดยมีเดียมอนิเตอร์ หรือ มุลนิธิสื่อมวลชนศึกษา โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุภาพะ (2556) โดยมี V for Thailand ซึ่งเป็นเพจใน Facebook เป็นกรณีศึกษา การศึกษานี้



วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ (1) เนื้อหาและการสื่อสารทางการเมืองที่ปรากฏในเพจ V for Thailand (2) การนำเสนอปรากฏการณ์ V for Thailand ในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ และ (3) เปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏการณ์ในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ และข้อความสถานะในเฟซบุ๊กของ V for Thailand วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในเพจเฟซบุ๊ก V for Thailand และเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ จำนวน 10 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่าประเด็นการสื่อสารทางการเมืองเกี่ยวข้องกับ เช่น การนัดหมายการชุมนุมทั่วประเทศ การเตรียมพร้อมการชุมนุม การรายงานสถานการณ์การชุมนุม การขยายเครือข่ายทางการเมือง รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และพบกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การกดไลค์ กดแชร์ และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง

จากการวิเคราะห์แนวทางทางการเมือง ทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีการวิจัย พบว่า การเลือกกรณีศึกษาเพจ V for Thailand เนื่องจากเป็นเพจที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากมีจำนวนผู้ติดตามเป็น

จำนวนมาก และปรากฏการณ์ “หน้ากากขาว” ที่เป็นประเด็นการสื่อสารทางการเมืองที่สำคัญที่สร้างขึ้น โดยเพจยังได้รับความสนใจในวงกว้าง นอกจากนี้ ในการศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากทั้งเพจและหนังสือพิมพ์ออนไลน์ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา

ตัวอย่างกรณีที่ 2 คือ การทบทวนวรรณกรรมเพื่อออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าวิธีวิทยาการวิจัยมีการพัฒนารูปแบบที่ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการตอบคำถามการวิจัยได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ด้วยการออกแบบงานวิจัยแบบผสมผสานที่เป็นที่ยอมรับด้วยผลของการวิจัยสามารถเสริมต่อกัน โดยใช้ผลการวิจัยจากวิธีหนึ่งอธิบายขยายความผลการวิจัยอีกวิธีหนึ่ง ช่วยให้การตอบคำถามการวิจัยได้ละเอียดชัดเจนมากกว่าการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพเพียงรูปแบบเดียว (Creswell, 2009) ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหรือออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการทบทวนวรรณกรรมที่น่าสนใจ โดยผู้เขียนขอ



ยกตัวอย่างงานวิจัยที่เป็นแบบผสานวิธี ดังนี้
ตัวอย่างงานวิจัยเรื่องที่ 1: “ดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย” (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2551) งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “ความเป็นมืออาชีพ (professionalism)” ภายใต้กรอบแนวคิดแบบจำลองความสามารถเชิงสมรรถนะ (competency) และเพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยด้วยวิธีทางสถิติที่เรียกว่า “การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis)” จากนั้น นำดัชนีที่ได้สร้างเป็นกรอบตัวชี้วัด (index) นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้นยังมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะที่มีต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยระหว่างกลุ่มผู้สื่อข่าวสนามกับผู้สื่อข่าวระดับบริหาร และระหว่างกลุ่มผู้สื่อข่าวกับกลุ่มนักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมืองและผู้รับสารทางการเมือง ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยการศึกษาคุณภาพนั้นใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่กำหนดขึ้น รวมถึงการใช้การศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการจัดสัมภาษณ์กลุ่ม และใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจทัศนคติของผู้สื่อข่าวทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงาน หัวหน้าข่าว และบรรณาธิการ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อหาดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยดังกล่าวข้างต้น

ตัวอย่างงานวิจัยเรื่องที่ 2: “จิตความสามารถ (สมรรถนะ) องค์การด้านบูรณาการการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” (ชนายุ ภู่วิทยาธร, 2557) การวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตความสามารถ (สมรรถนะ) องค์การด้านบูรณาการการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเชิงปริมาณเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสำรวจจากคณะกรรมการบริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) ตามภูมิภาค จำนวน 5 กลุ่ม จำนวน 259 คน ส่วนการวิจัย



เชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (delphi technique) โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ อาทิ นักวิชาการด้านบริหารการศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ ที่ปรึกษาในการทำวิจัย ที่ปรึกษาขององค์การด้านการศึกษา หรือเป็นผู้ที่รับผิดชอบด้านอาเซียน สำหรับกลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร หรืออดีตผู้บริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 18 คน โดยทำการสอบถาม จำนวน 3 รอบ (Macmillan, 1971) ผลการวิจัยพบว่า ชัดความสามารถ (สมรรถนะ) องค์การด้านบูรณาการการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านบูรณาการระหว่างการวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน (2) ด้านบูรณาการการวิจัยข้ามศาสตร์ และ (3) ด้านบูรณาการการวิจัยกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตัวอย่างงานวิจัยเรื่องที่ 3: “รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” (อัญชลี อติแพทย์, 2553) โดยการวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจ

สภาพการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์ความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ให้บริการ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำไปสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับผู้ให้บริการ ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) กล่าวคือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือ

1) การสำรวจสภาพการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษา และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง และผู้ให้บริการโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (in-depth interview se-mi structure)

2) การวิเคราะห์ความต้องการในการ



พัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับผู้ให้บริการจำนวน 8 กลุ่มในพื้นที่ตำบลท่าคา อำเภอบำพวย โดยใช้แบบสอบถาม

3) การศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลท่าคา อำเภอบำพวย จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้การวิจัยเอกสาร (documentary research)

4) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลท่าคา อำเภอบำพวย จังหวัดสมุทรสงคราม

การวิจัยแบบผสมผสานครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงลำดับขั้น (sequential procedures) คือ การค้นหาคำอธิบาย หรือขยายข้อค้นพบจากวิธีการวิจัยแบบหนึ่งด้วยวิธีการวิจัยอีกแบบหนึ่ง การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (in-depth interview semi-structure) เพื่อศึกษาสภาพการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษา และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง และผู้ให้บริการ

หลังจากนั้น ใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกโดยใช้เทคนิคแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับผู้ให้บริการ และศึกษาเอกสารเพื่อการศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับผู้ให้บริการจังหวัดสมุทรสงครามเพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับผู้ให้บริการในพื้นที่ ตำบลท่าคา อำเภอบำพวย จังหวัดสมุทรสงคราม

4. การทบทวนวรรณกรรมเพื่อขยายองค์ความรู้โดยบูรณาการกับศาสตร์อื่น

การวิจัยด้านการสื่อสารนั้น เป็นศาสตร์ที่มีธรรมชาติของการศึกษาแบบผสมผสาน และบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มักพบว่าเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) หมายถึง



ความรู้ที่รวบรวมจากหลายสาขาวิชามาประกอบกัน เช่น การบูรณาการศาสตร์ด้านสาธารณสุข สังคมวิทยา บริหารธุรกิจ การเมือง จิตวิทยา และอื่น ๆ

ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมเพื่อขยายองค์ความรู้โดยอาศัยการบูรณาการกับศาสตร์อื่นนั้น เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการทบทวนวรรณกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินการทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด สมมุติฐานการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย หรืออื่น ๆ ตามขั้นตอนของการวิจัยนั้น หากผู้วิจัยสามารถรวบรวมองค์ความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหัวข้อการวิจัยจะเป็นการเปิดมุมมองความคิดของผู้วิจัยให้กว้างขวางสู่ความหลากหลายขององค์ความรู้จากสาขาต่าง ๆ เพื่อมองเห็น และเติมเต็มความรู้ที่อาจแตกต่างไปจากงานวิจัยในอดีตที่เคยทำมาก่อน

ตัวอย่างของงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการทบทวนวรรณกรรมโดยการบูรณาการกับศาสตร์อื่น เช่น งานวิจัยในประเทศเกาหลีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการใช้อินสตาแกรมของ Lee, Lee, Moon, & Sung (2015) มีวัตถุประสงค์

การวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาแรงจูงใจทางด้านสังคมและจิตวิทยาในการใช้อินสตาแกรม และ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการใช้กับทัศนคติและความตั้งใจในการใช้อินสตาแกรม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามผู้ใช้อินสตาแกรม จำนวน 212 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้อินสตาแกรมมีแรงจูงใจทางด้านสังคมและจิตวิทยา 5 ประการ คือ (1) ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (2) ด้านการเก็บรักษาข้อมูลรูปภาพ (3) ด้านการแสดงตัวตน (4) ด้านการหลีกเลี่ยง (จากความเครียด ความเหงา หรือเพื่อความผ่อนคลาย) และ (5) ด้านการเรียกดูรูปภาพต่าง ๆ ตามความสนใจ

จากการวิเคราะห์การทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยนี้พบว่าเป็นการศึกษาโดยบูรณาการหลายศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสื่อสาร จิตวิทยา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและพฤติกรรมมนุษย์ เนื่องจากในการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการใช้อินสตาแกรมเกี่ยวข้องกับหลากหลายศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น การทบทวนวรรณกรรมจำเป็นต้องมีมุมมองที่หลากหลายเพื่อให้



เข้าใจและสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างแท้จริง

บทสรุป

อาจกล่าวได้ว่า การทบทวนวรรณกรรมเป็นการสังเคราะห์จากวรรณกรรมที่อ่านมาทั้งหมดขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ ต้อง “เขียนใหม่” โดยเน้นการศึกษาลักษณะและสภาพความเป็นไปของสภาพการณ์ในการนำเสนอภาพรวมในประเด็นการวิจัยที่นักวิจัยสนใจและ/หรือที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาในอดีต ความสำคัญและจุดประสงค์ในการทบทวนวรรณกรรมด้านการสื่อสารจึงไม่ใช่แค่เพียงการนำวรรณกรรมที่ทบทวนมา “ตัดแปะ” หรือนำมาเป็น “ไม้ประดับ” ของโครงร่างงานวิจัยเท่านั้น แต่การทบทวนวรรณกรรมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งกระบวนการทำโครงร่างงานวิจัย กล่าวคือ เพื่อสร้างที่มาและความสำคัญของปัญหา เพื่อค้นพบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา เพื่อออกแบบหรือผสมผสานระเบียบวิธีวิจัย และเพื่อขยายองค์ความรู้โดยบูรณาการกับศาสตร์อื่น

การทบทวนวรรณกรรมที่ดี นักวิจัยควรนำเสนอในลักษณะของการสังเคราะห์ข้อความที่แสดงความสอดคล้องหรือความขัดแย้ง สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นโดยใช้สำนวน/ถ้อยคำการเขียนของผู้วิจัยเอง ควรมีการสรุปประเด็น/สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องหรือได้มีการนำมาใช้ในส่วนใดของวิจัยที่กำลังจะดำเนินการ ควรมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลในข้อมูลที่กำลังอ้างอิงอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และชัดเจนเสมอ และพึงตระหนักเสมอว่า การทบทวนวรรณกรรมที่ดียังเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนทักษะความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมต่าง ๆ (ที่ได้คัดเลือกมาศึกษา) ของผู้วิจัยเอง ในฐานะนักวิชาการที่มีใช่เป็นเพียงการรวบรวมความรู้จากผู้อื่น แต่ควรตั้งข้อถกเถียงจากมุมมองความคิดของผู้วิจัยเองที่ผ่านการสังเคราะห์ก่อร่างสร้างขึ้น และพัฒนาขึ้นจากงานวิจัยในอดีต ผู้วิจัยจึงควรยืนยันหัดและยืนยันที่จะทำให้ผู้อ่านเชื่อในความถูกต้องของงานวิจัย ด้วยการให้ข้อมูลหลักฐานที่เต็มไปด้วยตรรกะ และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ และการอ้างอิงเพื่อยืนยันความถูกต้องที่น่าเสนออย่างเต็มความสามารถ



จากการรวบรวมวรรณกรรมและตัวอย่างงานวิจัยที่ได้ปรากฏในบทความนี้ ขอมสะท้อนถึงความสำคัญและจุดประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมที่มีต่อการทำวิจัยอย่างมากมายและหลากหลายแง่มุมที่ผู้วิจัยสามารถใช้ประโยชน์จากการทบทวนวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเสนอแนะว่า ควรได้มีการศึกษารูปแบบและแนวทางในการทบทวนวรรณกรรมใน

งานวิจัยด้านการสื่อสารอย่างเป็นระบบด้วยการศึกษาวิเคราะห์ย้อนนุমান เพื่อหากรอบและแนวทางเชิงสร้างสรรค์ในการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งผลที่ได้อาจใช้เป็นต้นแบบการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยในอนาคต เพื่อเป็นการยกระดับการเขียนบททบทวนวรรณกรรมให้มีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามหลักการและแนวทางในการทำวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *การวิจัย: จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้าย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *สื่อเล็ก ๆ ที่นำไปใช้ในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข (2555). *แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ธนาญ ภู่วิทยาธร, (2557). จิตความสามารถ (สมรรถนะ) องค์การด้านบูรณาการการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 1(2), 73-89
- บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2551). *ดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชนี เขจรธยา. (2558). *การวิจัยเชิงปริมาณทางนิเทศศาสตร์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชนี เขจรธยา. (2559). รูปแบบการใช้ประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 22 (43), 121-135.



- มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ. (2556). การสื่อสารทางการเมืองในเฟซบุ๊กและ หนังสือพิมพ์ออนไลน์: กรณี V for Thailand, สืบค้นจาก <http://mediamonitor.in.th/archives/3956>
- วัชรินทร์ อินทรพรหม. (2558). ความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรมสำหรับการวิจัย. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 10(30), 17-30.
- สุกิสรา นิมครุฑ. (2560). กระบวนการสื่อสาร การสร้างเครือข่ายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงของแฟนคลับเกาหลีผ่านสื่อทวิตเตอร์ กรณีศึกษา: ศิลปินวงทงบังชงิก. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*, 5(3), 658-670.
- สมิทธิ บุญชุติมา, กิรติ คชนทวา และอัจฉรา บุญชุม. (2558). ทักษะคิดของประชาชนชาวไทยต่อการใช้อย่างอนาถในการป้องกันควบคุมโรค. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติประจำปี 2558 คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุปรินดา ช่อลำไย. (2549). เครือข่ายการสื่อสารและการดำรงอยู่ของแฟนคลับชงไชย แมคอิน ไตย์. *วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- สุริย์รัตน์ โกสุมสุกมาลา. (2550). บทบาทของการสื่อสารต่อการธำรงรักษาเครือข่ายแฟนคลับของวงโมเดิร์น ด็อก. *วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- อัญชลี อติแพทย์. (2553). รายงานผลการวิจัยรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ตำบลท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- University of Ottawa, Academic Writing Help Center. (2007). *Writing a literature review*. Retrieved from <http://www.sass.uottawa.ca/writing/kit/grad-literature-review.pdf>
- Berlo, D. K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. New York, NY: Holt Rinehart and Winston.



- Boswell, C., & Cannon, S. (2009). *Introduction to nursing research: Incorporating evidence-based practice* (2nd ed.). London: Jones & Bartlett Learning.
- Cottrell, R. R., & McKenzie, J. F. (2011). *Health promotion and education research methods: Using the five-chapter thesis/ dissertation model* (2nd ed.). London: Jones & Bartlett Learning.
- Creswell, J.W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). California: Sage.
- Kachentawa, K., & Cheyjunya, P. (2017). Factors promoting participatory communication to create health communication behavior in the Community. *International Journal of Behavioral Science*, 1(12), 13-28.
- Macmillan, T. T. (1971). *The delphi technique*. In Paper presented at the annual meeting of the California junior colleges associations committee on research and development. Monterey, California: California Junior Colleges.
- Lee, E., Lee, J. A., Moon, J. H., & Sung, Y. (2015). Pictures speak louder than words: Motivations for using instagram. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* 18(9), 2015^a Mary Ann Liebert, Inc. DOI: 10.1089/cyber.2015.0157
- McKinney, S. (2008). *CSU learning skills: Your link to success: Writing a literature review*. Retrieved from http://www.csu.edu.au/_data/asseta/pdf_file/005/82796/LitReview.pdf
- Randolph, J. (2009). A Guide to writing the dissertation literature review. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 14(13). Retrieved from <http://pareonline.net/pdf/v14n13pdf>
- Ridley, D. (2008). *The literature review: A step-by-step guide for students*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Rowley, J., & Slack, F. (2004). Conducting a literature review. *Management Research News*, 27(4) 31-39.